

(המשך מעמוד 47)

ומדרגית יותר. "התלבטתי איך להביא את עליית חומהומיגדל מבלי שזה יהיה סרטיסוכנות. איך לברוח מקיטש ולהתיר יחס לנפשות הפועלות כנפשות פועלות. לכן גם הקטע הזה הוא כימטט בלי דיבור רים, ללא קריינות, לדעתי זאת היתה הדרך הטובה ביותר להביא את הנושא אל המסך, וכך עשיתי בשלושת הישגים שעלייתם מופיעה בסרט: שדה'נחום, מעלה-החמישה וחניתה."

"ההבדל בין בן-יוסף שלי, ובן-יוסף של בגין"

אחת הדמויות המרתקות, המופיעות בפרק זה, מהדמויות האגדתיות של ההגנה, היא האלוף אליהו בן-חור (כחן). מי שהקים את ה'נודדת' ואחר את הפו"ש (פלוגות-השדה), האיש שניצב אחרי פעולו של יצחק שדה*.

לוסין: "כאשר ראה פרופסור יהודה באור את קטעי-הראיון עם בן-חור, הוא אמר לנו: תדעו לכם שהאיש הזה צנוע. הוא מפתח תמיד מערך עצמו, בעוד שהוא אחד הגיבורים האמיתיים של ה'תקופה. הוא היה בהיסטוריה הרבה יותר מכפי שהוא מציג את עצמו. הוא נותן

ושאר הפעולות שמחוץ לגדר. בהגנה היתה רתיעה מכך, ורק החברה מבפנים, 'הנמלים', לחצו והכריחו את פיקוד ההגנה להסכים עם היציאה. החברה שרוצים כופים את הדינמיקה על המחליטים. "הוא מספר כיצד לקח לו חצי שנה לשכנע את יעקב פת, מפקד ההגנה בירושלים, לקחת את החברה, ולהתחיל לעשות מילחמות. אבל יש לי הרגשה שהוא אדם קצת מתוסכל. יש לו עדיין דמעות בעיניים כאשר הוא מספר על אנשים שנהרגו פעם. הוא כואב את הדברים עד הסוף. הוא גם לא הפך פוליטיקאי. אדם יוצא מן הכלל."

קטעים מתוך עדותו של אהרן בן-חור:

זה הנמלים, שנמאס להם לשבת מאחרי הגדר ולקבל כדורים, שפה הרגו ושם הרגו...

המיפקדה אמרה: צריך לבדוק את זה, החברה האלה יש להם ראש חמום, לאטר לאט, ואז קבעו ועדה. יצחק שדה-לנדוברג ז"ל, יהושע אשל, אביו של הקפיטן, זה שעשה את שביתת-הימאים הראשונה, נימ רוד — יהושע אשל, איזק קראו לו, ז"ל, ואני, שעדיין לא זיכרונני-לברכה. שלחו אותנו לראות אנשים חשובים בפלשתינה, בשביל לשמוע את חוות-

האוטובוסים שכבו בתעלה, וההגנה פתחה באש מהתעלה. אבל היתה יחידה שקמה על הרגליים ותקפה. לכיוון הכנופיות ואיגפה אותן. מי עמד בראשה? יצחק שדה. מי היתה המחלקה? יוסי המבורגר עם המחלקה קה שלו. אז מה הוא מספר שכשני שרק כשוינגייט בא? זה לא פו"ש...

...לא סיפרתי על מה הייתי ממונה ב"פו"ש, מה עשה יצחק (שדה), איך חילקנו בינינו את העוגה? אבל זה לא חשוב ב"פ"ש. קיבלתי הוראה מאלהיו גולומב לשלוח לשם, נדמה לי, 25 או 35 אנשי פו"ש לגור בעין-חרוד. עיקמתי את האף ולא הבנתי למה, אם בא וינגייט כזה, למה לא קושרים אותו איתנו? למה פותחים חנות נוספת?...

אני רק אגיד, בשביל שאחר כך לא לא יצבטו אותי. הוא אדם נפלא. הוא היה חייל מצויין. אין כל בעיה לגבי זה. הוא אמיץ. אבל אני חושב שהוא גם קיבל או ניצל את חברות-הנפט הבריטיות, שלהן היה חשוב הצינור שעובר בסביבות נהלל, בעמק...

...קודם כל, אנחנו לא אצ"ל. אנחנו הא באמצע, אנחנו אנשי ההגנה כולנו. שנית, קיבלנו פקודה להבלגה וביצענוה. אם לא ביצענו אותה פעם אחת, או שנידמה היה שלא ביצענו אותה...

לדוגמה: יש לי העתק של דו"ח קרבי

הבריטים מפגיזים: הרעשת כפר ערבי עזידי תותחים בריטיים. חשבנו שהיא מתה. אחר-כך התברר שאכן מתה...

מחיפוש בכפר ערבי ליד כפר'מנחם ששם התלוננה ערביה שהיו בכפר ועשו ביקורת וכולי, לא מצאו כלום אבל גנבו אצלה שתי תרנגולות וחמישים ביצים ופחית שמן. אז שם כתוב ושאלו' חתום: אני מבקש לקבל דו"ח מה קרה שם. ויש באותו הנייר, מזה שזה נשאר שלם עד היום בכתיב-יד, למ"מ שם — בדוק מיד והודי' עני.

זוהי הבלגה. כלומר, ההבדל בין בן-יוסף** שלי ובן-יוסף של (מנחם) בגין, שהבן-יוסף של בגין קיבל איזו פקודה, או שלא נתנו לו אותה עד הסוף, או שהוא לא הבין אותה עד הסוף, או שהוא היה אמיץ. כל הכבוד, אין לי כל ויכוח. כי מי היו אנשי האצ"ל — אותם האנשים ש' היו בהגנה. אותם החיילים.

הבעייה היתה ההנהגה. ההנהגה שלני היתה, טוהר נשק, לא הורגים ילדים, לא הורגים נשים, לא הורגים גברים שאינם אנשי-כנופיות, שאינם תכלניים... חיים לסקוב, שהיה מפקד כיתה מיוחדת, בחיפה, הגיע לכפר ערבי ששם היו שלוש ערבים שהיו בכנופיות, והוא הגיע לשם אחרי שהיה מימשט — בילעדיהם.

* שאלו אביגור, ומשפתפי הקרב בתל-חי. חבר מפקדת ההגנה. מנחם היסוד לש"י (שירות ידיעות). ראש המוסד לעליה. ** שלמה בן-יוסף תקף עם אנשי פלוגת ראש-פינה של ביתר אוטובוס של ערבים ונתפס, נפצע והועלה לגרדום במצבר עכו ביוני 1958 (ראו יומן אישי).

כמובן, אבל הופיע עורך-דין שלהם רב בדקו וחקרו ודנו אותם למוות, והיטלו על חיים ולבצע את פסק-הדין. חיים בא ואסף את כל הכפר על המיגרש באמצע, על המיזבלה, והקריא את פסק-הדין... ביגלל זה שאתם השלושה עשיתם זה וזה וזה, יש לכם פסק-דין מוות. הוציא את האנשים ואמר, אש, והרג אותם. לא נגע באף אחד בכפר. זה הבלגה..."

ועידת

אוויאן

יגאל לוסין: "חיפשתי בכל העולם את החומר המצולם על ועידת-אוויאן.

וועידת אוויאן היתה אחד הסיפורים, או אולי אפילו הסיפור שמסביר מה זה ציונות, אמצעי שבעזרתו ניתן לתמצת את הלכה המרכזי של הסידרה כולה. סיפור-הוועידה מגלה איך היה נראה ה' עולם כאשר לא היתה מדינה יהודית, בחצי הראשון של המאה ה-20, ואיזה מחיר שילמנו על כך."

סיפור הוועידה הוא דוגמה פנטסטית לכך.

"אתה רואה מצב של פליטים יהודיים, מצב שהיה די ידוע בהיסטוריה היהודית, אבל לראשונה בהיסטוריה אין לפליטים האלה לאן ללכת, והם נתקעים בין הגבולות. חלק אינו יכול לצאת, ואלה אשר יכולים לצאת — אין להם לאן לצאת."

נוצר לחץ עצום על ארצות-הברית, שי סגרה את האופציה האמריקאית. אמריקה היתה סגורה ורווואלט לא היה יכול לעמוד בלחץ הקהל.

"לכן הוא מכנס באוויאן שבצרפת ועידה, ובה נציגי 33 מדינות, וכל אחד מסביר ומנמק מדוע ארצו אינה יכולה לקלוט את הפליטים ואת היהודים: קנדה ביקשה מהגרים חקלאים בלבד; ניקארגואה, הונדורס, קוסטה-ריקה ופנמה הודיעו כי לא יוכלו לקבל שום סוחרים ואנשי-רוח. נציגי אוסטרליה טענו: 'אם יכניסו יהודים ל' אוסטרליה, תיווצר בה אנטישמיות'.

"את קטע הפילם על ועידת-אוויאן חיפשתי בכל מקום ולא מצאתי. פילם זה היה אחת המטרות העיקריות שלי בחיפוש פילם.

"כאשר למדתי את החומר העניין הזה הרשים אותי, מה קורה כאשר יש משבר ויש בעיית-פליטים, בעייה המוגנת של פליטים? חיפשתי בחמשת הארכיונים הגדולים בלונדון, גם חיפשתי בפאריס, מפני שאוויאן היא בצרפת, ולא מצאתי דבר. כאשר בסוף המחקר הגעתי לארצות-הברית, מצאתי בארכיון שאינו מן החשו' בים, הארכיון של יומן-קולנוע בשם ניו' אוף דה דיי ('חדשות היום') השייך לחברת מטרו גולדווין מאייר ולרשת עיתוני-הרסט. לחברה קוראים הרסט-מטרונ'ון. היומן הזה היה מוקרן בבתי-הקולנוע של חברת מג"מ.

"כאשר מצאתי את הרישום הארכיוני על ועידת-אוויאן, פרצה לה קריאת-גיל מפלי, וכולם הסתלו עלי שלא אדם לא-נורמלי, לכאורה זה מיסמך של ארשים. אין בו דרמטיות. אבל זה מיסמך חשוב. "כאשר טוענים כיום נגד עמוד האש שלא סיפרנו על ה'ביל'ויים, ועל 'השומר' ועל 'גדוד הנגייה-פרדות', נשאלת השאלה: מה אתה יכול לעשות בכל אלה? בעצם: מה אתה יכול לעשות היום כאשר אתה מספר ומנסה להסביר על ה'ביל'ויים וכך? אבל ועידת-אוויאן לא אירעה, שאיש כימטט ואינו יודע עליו דבר, מפני שהחינוך שלנו התמקד ב'השומר' וב'גדוד הנגייה-פרדות', וכל המוחתרים עלינו ביקורת על שהדברים האלה חסרים בסידרה, צרי' כים להבין דבר אחד ופשוט, שכדי להמיר חיש את הציונות ותולדותיה בשנות ה-80, וועידת-אוויאן היא דבר הרבה יותר רלי וואנטי מכל הדברים האלה, היא וסיפורה של האוניה סנט-לואיס בסרט הבא.

דן עזובר

בשבוע הבא: הפרק העשירי, "מלכו' דת" (1938-1939), שבו מסופר כיצד מגיעה רדיפת היהודים לשיא חדש בליל-הבדולה.

בים טוהר נשק, פליטים יהודים, ביום חוף.

גם בפולין גובר הלחץ האנטישמי. כמה ספינות-מעפילים מנסות לעבור את ה' מצור הבריטי ולפרוץ לארץ-ישראל. ה' די אירופה מפרפרים בתוך מלכודת. ברי' טניה מפרסמת "ספר לבן" נוסף, שבו היא מודיעה על הסתלקותה הסופית מ' תמיכה ב'הצהרת בלפור'."

את כל הקרדיט ליצחק שדה, הוא מצטנע ליד שדה."

הבמאי שלמה ארד: "קודם לכן לא הכרתי ולא ידעתי דבר על אליהו בן-חור. שרה בלום ונעמי קפלנסקי הביאו אותי אליו. אני חושב שהוא השריד האחרון של האריות האלה. למרות גילו המתקדם הוא נשאר, כנראה, מה שהיה: אש ו' גפרית, אריה זקן, הוא חי את החומר, ממש כמו אה, והוא האיש שממש הניח את היסודות לצ"ל.

למדתי המון מבן-חור. תראה, הוא עוסק בימים אלה בכתיבת ספר שהוא עומד לכנות בשם הנמלים. בספרו הוא מדבר בעצם עלייך שלא הדמויות הגדולות והדגולות, העסקנים המיניהם, בנו את הארץ הזאת, אלא האנשים הפשוטים.

"הטענה העיקרית שלו היא שכל העניין הביטחוני היה יציאה מן הגדר, עניין של מקוריות צבאית, ההמתנה, לשבת ולהמתין עד שיתקפו אותך, היה פסול בעיניו. הוא טוען כי המוסדות פחדו לצאת מן הגדר. הם לא המליצו שנצא ולא רצו שנצא מהגדר. הם פחדו מרעיון 'הנודדת'."

* בעיקבות חילוקי דעות עקרוניים בהלך מילחמת-העצמאות עם שר-הביטחון דויד בן-גוריון, על שיטת ניהול המיל' חמה, ויתר האלוף בן-חור על דרגת האלוף והפך לטוראי. בהמשך המילחמה לחם כנהג של זחלים בפלוגת שועלי-שימשון של חטיבת-גיבעתי, ואחרי מ'בצע-עובדה פרש מצה"ל.